

Tai buvo jis. Otas Braunas. Ėrichas atsistojo ir nusekė Ėmilį iki kampinio staliuko. Dvylika metų Prūsijos ministras pirminkas. Neseniai pašalintas iš pareigų, rašė „Volksstimme“.

Braunas pažvelgė iš pradžių į Ėmilį, tada į Ėrichą. Atrodė, kad žiūri, bet nemato.

– Nežinojau, kad jūs *irgi* čia.

– Gal norėtumėte prisijungti prie mūsų? – paklausė Ėmilis. – Būtų malonu, labai kviečiu!

– Jei taip prašote. Bet nesitikėkite, kad bent kiek praskaidrinsiu tamstų pokalbį.

Braunas sunkiai atsistojo, išsitiesė visu ūgiu. Buvo visa galva aukštesnis už abu rašytojus. Jį vadindavo „demokratijos tvirtovė“.

Kas jį atvedė į Askoną? Braunas paskendo tyloje. Atrodė, kad Ėricho jam pastumta kėdė vos atlaiko jo svorį.

Braunas į Vokietijos socialdemokratų partiją įstojo dar tais laikais, kai į Šveicariją ištremtas Napoleonas III vis dar svajojo apie Trečiosios Prancūzijos Respublikos žlugimą. Jau prieš karą Braunas priklausė partijos valdybai, o karui pasibaigus buvo išrinktas Prūsijos ministru pirmininku. Jis atsilaikė prieš nacionalsocialistus ir stojiškai kovojo už Veimaro konstituciją. Dabar štai sėdėjo Askonoje ir gėrė arbatą.

– Mums su žmona teko bėgti. Bėgti! Iš savo šalies! Nuo savo vyriausybės!

Braunui vis nesiliaujant piktintis, Ėrichas ėmė įsisąmoninti, kokią didžiulę netektį ir jis pats išgyveno. Vokietija buvo jo šalis, jo kalba, jo biografija. Panašiai kaip ir Braunas, jis taip pat juto nepaaiškinamą pasididžiavimą. O štai dabar kažkoks choleriškas egomaniakas visa tai iš jo atėmė?

Braunas padėjo delnus ant stalo, išskėtė pirštus.

– Jie grasino mano žmonai. Vidury baltos dienos, tiesiog gatvėje!

Po kassavaitinio vizito pas gydytoją Valterį Kroną jo žmoną Emiliją užpuolė du nacionalsocialistų rudmarškiniai, pargriovė ją ant žemės, apspjaudė veidą. Pagalbon atskubėjusį Brauno vairuotoją primušė lazdomis. Tokiems kaip jie laikas neva baigėsis. Kas ne su mumis, tas prieš mus. Per kitą reidą būsianti jos eilė, geriausi linkėjimai sutuoktiniui, šlovė Hitleriui, *Heil Hitler!*

Ėmilis ir Ėrichas susižvalgė. Tai neturėjo jokios prasmės, net vertinant pagal nacių standartus. Braunas buvo sąžiningas politikas, labai nusipelnęs ir nepriekaištingos reputacijos. Galėjai ginčytis, bet jis nebuvo nei komunistas, nei pacifistas, nei žydas. Jei tokie žmonės kaip jis turi baimintis dėl savo gyvybės, kas bus toliau?

Veikiausiai viskas dėl Brauno žmonos, pagalvojo Ėrichas, bet garsiai šios minties neišsakė. Emilija. Daugybę metų jai buvo paralyžiuota viena kūno pusė. Braunas visada saugojo ją nuo visuomenės akių – kaip ir visą savo asmeninį gyvenimą, beveik niekas nežinojo nei kuo ji vardu, nei apie jos ligą.

– Bet kuo jus galėtų apkaltinti? – paklausė Ėmilis.

– Jie negali jūsų uždaryti vien todėl, kad priklausote opozicinei partijai.

– Gerbiamieji! – Braunas atsitiesė. – Nė neįsivaizduojate, kas vyksta Berlyne. Teisės viršenybės principai ten niekam nebeįdomūs. Jiems nereikia jokio kaltinimo, jie nė nesistengia rasti preteksto. Medžioja, o ką sučiumpa, įmeta į kalėjimą. Be kaltinimo, be teismo proceso, be nuosprendžio. Jei kas išdrįsta pastoti jiems kelią, be ceremonijų sulaikomi. Hileris, Osieckis, Miūzamas, Myrendorfas – visi suimti. Tėlmanas taip pat. Egzistuoja ilgi politinio susidorojimo taikinių sąrašai, iš kurių išeitų storiausios telefonų knygos. Šie sąrašai buvo sudaryti dar prieš Reichstago gaisrą. Gebelsas ir Gėringas puikiai žinojo, kas vyks. Iš išorės viskas atrodo kaip grynas chaosas, bet viduje laikomasi griežtos darbotvarkės.

Ėrichas mėgino susivokti informacijos sraute. Jei atmintis jo neapgavo, Osieckis buvo neseniai paleistas iš kalėjimo. Naujas įkalinimas jam būtų... pražūtingas. Hileris, kaip ir Ėrichas, buvo radikalus pacifistas. Kaip kartą pasakė Ėmilis? „Nacionalsocializmo prigimtis – aistringai nekęsti humanistų.“ Hileriui tai nežadėjo nieko gero. Myrendorfas – tam kailį išvelės kaip reikiant. Jis buvo jaunas, maždaug Ėricho amžiaus, tiesą sakant, anokia stambi socdemų žuvis, tačiau

prieš daugelį metų buvo paskelbęs palankiai įvertintą tyrimą „Nacionalsocialistinio judėjimo pavidalas ir pobūdis“.

Ėrichui susuko pilvą. Jei būtų pasilikęs Berlyne, kas jam būtų nutikę? Kaip Ruta, kaip Juta dabar?

– O kaip Manas? – paklausė jis. – Heinrichas Manas.

– Negaliu pasakyti. Prieš dvi savaites jį pašalino iš Meno akademijos. Ar jis pasiliko, nežinau.

– O Foichtvangeris? – ir Ėmiliui suėjo visi galai. – Gal žinote ką nors, kur jis?

Foichtvangeris buvo vienas iš nedaugelio autorių, iš kurių Ėmilis, kaip pats pripažino, dar galėjo ko nors išmokti.

– Jei esu teisingai informuotas, šiuo metu ponas Foichtvangeris yra išvykęs skaityti pranešimo JAV. Galima tik pa-linkėti, kad jis laivu nebegrįžtų. Vašingtone turime protingą ambasadorių fon Pritvičą. Prisiekusį demokratą, bent jau iki šiol. Reikia tikėtis, kad jis ponui Foichtvangeriui pateiks rekomendaciją šiuo klausimu.

Langus apgaubė tamsa. Svečiai šnekučiavosi patylomis, kai kurie išėjo anksčiau nei įprastai. Staiga pasirodė, kad Braunas baisiausiai išvargęs, apsuptas tuštumos. Žvilgsnis bergždžiai klaidžiojo.

Fedė nelabai susigaudė, ką papasakojo vyriškis iš Vokietijos, bet suprato pakankamai, kad ant stalo priešais tris vyrus pastatytų grapos.

– *È offerto della casa* – restorano sąskaita.

Kai praeidama uždėjo ranką Braunui ant peties, šis krūptelėjo. Trys vyrai pakėlė taures.

– Gerai, kad bent judu čia esate, – pasakė Ėmilis.

Braunas pažvelgė į jį, tarsi nesuprastų, ką Ėmilis veikia prie jo stalo.

– Jūs su žmona, – patikslino Ėmilis.

– Taip. Jau turėčiau grįžti į viešbutį, žmona... Per ilgai užsibuvau.

Braunas stovėjo gatvelėje it žaibo trenktas. Lietus jam neberūpėjo. Abipus šonų – Ėmilis su Ėrichu, Ėmilis išskleidė skėtį. Ėrichas vos susitūrėjo neįsikibęs prilaikyti Brauno. Žengęs kelis pirmuosius žingsnius, Braunas pats susiprato, sustojo, išsitiesė.

– Kur apsisistojote? – paklausė Ėrichas.

– Viešbutyje prie ežero.

– Miulerio viešbutyje?

– Rodos, taip.

Nerimaudami, kad vienas besvyrinėdamas kur nors nenuklystų, palydėjo Brauną iki pat registratūros, prie durų paskambino, palaukė, kol viršuje nebesigirdėjo jo žingsnių ant laiptų.

Prieplaukoje sustoję po Ėmilio skėčiu surūkė dar po vieną cigaretę. Nuo kalnų į slėnį ritosi debesys, į ežerą vienodai šniokšdamas krito lietus. Juodu beveik sinchroniškai numetė nuorūkas.

Paskutinis žvilgsnis į apšviestą langą antrame aukšte. Ėrichas vėl prisiminė jūdviejų pasivaikščiojimą kitą dieną po atvykimo. Liudvigas tuomet sakė, kad Hitleris neilgai liksiąs valdžioje.

– Iš to, ką pasakojo Braunas, neatrodo, kad tas košmaras greitai baigtųsi, – pastebėjo jis.

– Jei norite, užsukite pas mane, atsikimšime dar vieną butelį, – pasiūlė Ėmilis. Buvo perpratęs Ėrichą, žinojo apie jo polinkį bedugnei. Per tuos metus buvo sukaupęs pustuzinį kolegos laiškų. Tarsi norėdamas padėti apsispręsti, dar pridūrė: – Elga visada džiaugiasi jus matydama.

5

Ėrichas šnopavo kaip arklys, kraujas mušė į smilkinius. Ir viskas vos dėl kelių laiptelių. Nuo tada, kai atvyko į Askoną, jo fizinė būklė pablogėjo, jis per daug gėrė, per daug rūkė, per mažai judėjo. Buvo pernelyg pasipūtęs, kad šitai pripažintų, kita vertus, pasipūtęs nepakankamai, kad ką nors keistų.

Tačiau tai net ne *vos keli* laipteliai, o visi penki šimtai. Tiksliau, keturi šimtai devyniasdešimt. Jis juos skaičiuodavo, pats nežinojo, kam. Niekniekis. Anuomet Osnabriuke skaičiuodavo viską, ką tik galėjo: žingsnius į mokyklą, bulves dėžėje, peilius, šakutes, rašiklius. Tarsi tai stebuklingai nuo ko nors apsaugotų.

Eduardas fon der Heidtas pakvietė jį arbatos, balsas skambėjo keistai suokalbiškai. O gal kaip užgaida. Dar ryte, pusę devynių, paskambino Ėrichui ir krenkštelėjęs pasakė svars tąs, ar „mielasis ponas Remarkas“ nenorėtų popiet pasisvečiuoti Kaza Anatoje, fon der Heidto asmeninėje rezidencijoje.

Eduardas fon der Heidtas buvo Askonos arba bent jau Monte Veritos karalius. Anksčiau kaimelio kalnas vadintas tiesiog Monte Monésa, tačiau 1900 metais, kaip tik beprasidedant naujam amžiui, į kaimą užklydo nedidelė žygeivių grupė, vadovaujama pianistės Idos Hofman ir belgo Ėdenkovenos, minėtos pianistės sugyventinio. Jie įkopė į kalną, nusileido ir pareiškė norintys jį nusipirkti bei įkurti daržovių kooperatyvą. Askonoje niekas nieko panašaus nebuvo girdėjęs.

Bendruomenė gyvavo du dešimtmečius, kol išsisėmė, iširo, o Ėdenkovenas su Ida Hofman patraukė kitur. Vėliau kalne laimės ieškojo įvairiausi nuomininkai, tačiau niekas neužsibuvo ilgiau. Atrodė, kad kalnas, kuriam Ėdenkovenas davė Monte Veritos – Tiesos kalno vardą, ir vėl bus paliktas likimo valiai. Kol vieną dieną pasirodė Heidto baronas Eduardas. Meno mylėtojas bankininkas tankiais antakiais jau seniau buvo susipažinęs su Mariane fon Vėrefkin ir jos menu, o kai likimas jį atvedė į Askoną, mamulė Nona aprodė apylinkes ir kartu užkopė į Monte Veritą. „Didinga“, – toks buvo bankininko verdiktas. Po kelerių metų jam buvo pasiūlyta kalną nusipirkti. 320 tūkstančių frankų. Kreditoriai trypčiojo iš nekantrumo. Fon der Heidtas pasiūlė pusę tiek, ir sandoris įvyko.

Daugumą ant kalvos stovėjusių pastatų buvo liepta nugriauti, o architektui Ėmiliui Farenkampui patikėta suprojektuoti naują viešbutį – modernų, paprastą, simetrišką. Ir fon der Heidtas gavo tai, ką buvo užsakęs, – architektūros perlą.

Jis patikėjo atvežti nemažą dalį savo didžiulės meno kolekcijos ir taip sukūrė savotišką muziejų-rezidenciją su greta pristatytu restoranu. Neilgai trukus imta kalbėti, kad Monte

Veritos viešbučio lifte kabo Pikasas. Svečiai iš Berlyno ir Paryžiaus atvykdavo, išvykdavo, grįžę namo patvirtindavo, kad tai tiesa: lifte – Pikasas, o priešais jį – Sislėjus.

Provincijos kalnas atgijo, naujieji piligrimai, fon der Heidto laimei, buvo ne atskalūnai ar gyvenimo prasmės ieškotojai, o aktoriai, kompozitoriai ir rašytojai: Ėmilis Janingsas, Richardas Štrausas, Tomas Manas, Vokietijos kronprincas, aristokratai, didieji kunigaikščiai ir jų palydovės.

Fon der Heidtas pavertė Kaza Anatą savo slaptaviete. Nuo kelio vilos nesimatė, bet paėjęs tarp namų iš kaimo vingiuojančiu pėsčiųjų taku, pro mažą koplytėlę vedančiu į kalną, prieš pat pasiekiant viršūnę kairėje sušmėžuodavo vila tarp medžių.

Fon der Heidtas užsiminė pageidaujant, kad Remarkas verčiau nestatytų automobilio priešais viešbutį, todėl Ėrichas paliko savo lančiją krantinės promenadoje, o pats užkopė keturis šimtus devyniasdešimt laiptelių.

Vis dar lūkuriavo, kol atgaus kvapą, kai atsidarė durys ir pasirodė fon der Heidtas su savo mėgstamais laisvais marškiniais ir šortais, trumpai nuskustais žilais plaukais.

– Džiaugiuosi, kad radote laiko atvykti. Užeiokit.

Pirmasis namo aukštas atrodė perkrautas, priminė bunkerį. Reikėjo, kad akys priprastų prie tamsos. Fon der Heidtas vedėsi savo svečių uždarytų durų koridoriumi į antrą aukštą – netikėtai šviesų ir svetingą. Pro praviras duris Ėrichas pamatė knygų lentynas, krėslus, paveikslus, ryškius persiškus kilimus. Ar tik ne Renuaras, o ten, virš lovos, – van Gogas? Laiptai, ir tada juodu atsidūrė stogo terasoje – gal pusės

teniso korto dydžio. Vilą supo ją praaugusios pušys ir palmės, pro žalumą tviskėjo vos įžiūrimo ežero mėlis.

– Gal norėtusi platesnės panoramos, – atsiprašė fon der Heidtas, – bet užtat esame apsaugoti nuo nepageidaujamų žvilgsnių. Leidau sau išvirti arbatos, prašom...

Terasos vidury buvo paklotas nedidelio turto vertas persiškas kilimas, ant jo – kalnas spalvingų raštų pagalvėlių aplink žemą, aštuonkampį, žalvariu inkrustuotą stalėlį, tikriausiai marokietišką.

Fon der Heidtas palaukė, kol Ėrichas įsitaisė ant vienos iš pagalvių, pripylė dubenėlį skaidraus skysčio ir padėjo jį priešais savo svečią.

– Baltoji arbata.

Bankininkas ir sau išipylė dubenėlį, tada prisėdo ant pagalvėlės – sukryžiuavęs kojas, tiesiu stuburu. Tarsi užimtą kokią specialią poziciją. Ėrichas sriūbtelėjo gurkšnį. Arbata buvo beskonė, bet atrodė stipri.

Kuo ilgiau jie taip priešpriešiais sėdėjo, tuo nesmagiau Ėrichui darėsi. Viskas bankininko aplinkoje atrodė surežisuota: ir jo laisvi marškiniai, ir jo meno kolekcija ar viešbutis. Fon der Heidtas garsėjo kaip sumanus finansų machinatorius. Visas pasaulis žinojo, kad jis tvarkė Vilhelmo II finansus. Neatrodė, kad dėl to būtų graužęsis.

Viena – būti asmeniniu iš dvaro išvaryto monarcho bankininku, svarstė Ėrichas. Kas kita – Hitleriui užgrobęs valdžią, įstoti į nacionalsocialistų partiją. Bent jau tokios kalbos ėjo. Kaip, turint tokį stiprų grožio ir harmonijos pojūtį, tuo pat metu įmanoma būti nacių? Gal jis tai padarė iš išskaičiavimo? Ar priklausydamas partijai fon der Heidtas galėjo tikėtis gauti naudos? Tai daug ką paaiškintų.

Nesuprantama buvo, o Ėrichas tai sužinojo iš patikimų šaltinių, kodėl fon der Heidtas jau prieš daugelį metų įstojo į organizaciją „Plieninis šalmas“. Ėrichas neįsivaizdavo, kaip organizacijos frontininkai galėjo skelbtis šlovinantys karą. „Paklusni vieno kraujo vokiečių tauta“ – toks buvo plienišalmių šūkis. Bukapročių šutvė, vadovaujama psichinio ligo- nio – Zeldtės. Ir fon der Heidtas su jais.

Viešbučio savininkas ant kelių laikė porcelianinį dubenėlį. Į Ėrichą žiūrėjo vaikiškos, bemaž naivios akys. Sunku įsivaizduoti jį su virtuviniu peiliu rankoje, o su ginklu? Neįmanoma.

Regis, Monte Veritos savininkas laukė, kol Ėrichas prabilis. Tačiau nuo jo sklindantis romumas tik dar labiau vertė Ėrichą įtarinėti. Fon der Heidtas šypsojosi nesišypsodamas.

– Jums veikiausiai įdomu, kodėl jus pasikviečiau?

Ėrichas savo nesišypsančiam pašnekovui atsakė tuo pačiu. Fon der Heidtas sriūbtelėjo arbatos, skanavo. Ėrichas instinktyviai apsidairė. Žinoma, nieko. Karo refleksas. Kai kurie dalykai lieka visam gyvenimui.

– Tikiuosi, kad galiu su jumis kalbėti atvirai, – tęsė fon der Heidtas, – ne tai, kad tikiuosi, – tikiu. Kitaip nė nebūčiau jūsų čionai pasikvietęs. Todėl būsiu su jumis atviras. Tik prašyčiau tai laikyti paslapyje.

Jis tikėjosi, kad Ėrichas duos kokį pritariamą ženklą, bet šis tik nuleido savo puodelį.

– Bijau, kad patekau į keblią padėtį.

Ėrichas neįstengė neraukti antakių. Ar fon der Heidtas prašytų jo pinigų? Negi bankininkas bus persistengęs su savo viešbučiu? Žmogus, kurio lifte kabo Pikasas?